

PÅ INTERNETS BAKGÅRD - SVENSKA RASIDEOLOGISKA WEBBPLATSER 1996-2000

AV FIL KAND ANDERS SJÖBERG

During the late 1990s, the Internet became a widespread phenomenon across the developed world. As literally millions of websites paved the way for the invention of cyberspace, the outlook soon became clouded by the spread of criminal activity into this new domain. In addition to websites offering child pornography or prostitution, racist and anti-Semitic propaganda on the Internet have been at the centre of attention in Sweden. This article presents findings from three separate studies concerning the presence of Swedish websites with a racist, anti-Semitic or nazi content accessible during the period 1996-2000. Two main conclusions are drawn: First, following a sharp initial upswing, the number of Swedish websites promoting racism, anti-Semitism or Nazism levelled off around 1997. Despite the subsequent overall growth of the Internet, only about forty such websites have been consistently accessible at any one time. Some websites have disappeared, but new ones seem to have emerged to balance this figure. Second, ultra-right and nazi websites seem to be tied to a few specific web servers and domains on the Internet. These servers may play a crucial role in protecting connected websites from shutdown. In conclusion, the results are viewed from two different perspectives on the relationship between the Internet and the judicial system.*

Internet som en arena för brottslighet

Fenomenet Internet rymmer för de flesta betraktare säkert både positiva och negativa sidor. Internet förknippas ofta med en framtidsvision som betonar snabb teknisk utveckling, globalisering, framtidstro och ekonomisk tillväxt. Med Internet kan, enligt förespråkarna, geografiska och sociala avstånd upphävas genom ett globalt, ögonblickligt informationsflöde. Här ryms nya möjligheter för utbyte av erfarenheter, tankar, varor och tjänster, men även idéer om en vitaliserad demokrati, större förståelse för och solidaritet med andra människor, globala diskussionsnätverk, o s v.¹ Samtidigt har Internet uppmärksamrats som en ny arena för verksamheter där människor kränks och brott begås. Barnpornografi och prostitution är omtalade exempel, men via det globala nätverket sprids t ex också dagligen stora mängder upphovsrättsskyddade dataprogram och filer.² I förlängningen hävdas ibland de digitala motorvägarna förebåda ett samhällssystem präglat av stora ekonomiska klyftor och ständig kontroll över människorna. Mot utvecklingen av ett "Technology Utopia" står följaktligen hotet från ett "Technology Phobia".³

* Title in English: *The Internet Backyard: Racist, Anti-Semitic and Nazi Websites in Sweden, 1996-2000*. Original in Swedish.

I denna hotbild ingår därtill föreställningar om en försvagad demokrati, där extrema politiska rörelser genom Internet får ökat växtutrymme. I Sverige - liksom övriga Europa - har högerextremismen tilldragit sig betydande uppmärksamhet under senare år. Svenska nationalistiska och rasideologiska organisationer har i stor utsträckning etablerat egna webbplatser för att nå ut med sina budskap: "Det är endast några få nationalsocialistiska och antisemitiska grupper och organisationer som fortfarande [i början av 1999] saknar en plats på nätet."⁴ Utöver förmedlandet av olika text- och bildmaterial har webbplatserna bl a fungerat som försäljningsställen för litteratur och sk Vit maktmusik.⁵

Ofta präglas innehållet på dessa webbplatser av uttryck och framställningar som kan tyckas falla inom ramen för vad som i svensk lagstiftning benämns *hets mot folkgrupp* (brottsbalken 16 kap 8 §).⁶ Under 1990-talet har denna brottskod såväl vad anmälningar som domar beträffar ökat mycket kraftigt: från 44 anmälningar 1990 till 865 elva år senare, 2000.⁷ Fram till januari 2000 hade emellertid endast en person dömts för hets mot folkgrupp på Internet i Sverige.⁸ När Riksåklagaren (RÅ) vid årsskiftet 2000/2001 särskilt granskade 60 rasistiska, nazistiska och främlingsfientliga webbplatser inleddes inte någon förundersökning.⁹ På samma sätt lades utredningen mot Radio Islams utpräglat antisemitiska webbplats ner när åklagaren inte kunde fastställa vem som varit upphovs-personen.¹⁰

Uppenbarligen föreligger i rättsligt hänseende vissa svårigheter att hantera hets mot folkgrupp på Internet. Orsakerna till dessa problem är säkert flera, men särskilt tre skall här nämnas: (a) Internet som utbrett, lättillgängligt kommunikationsmedium är ett nytt fenomen. Det tycks finnas en viss osäkerhet kring hur lagstiftningen är tillämplig samt vilken räckvidd den har. (b) Medan Internet utgör en global arena är rättsväsendet i många avseenden en lokal aktör. De allra flesta webbplatser som skulle kunna falla inom ramen för hets mot folkgrupp är i fysisk bemärkelse lokaliserade på serverdatorer utanför Sveriges gränser.¹¹ Därmed försvåras möjligheterna för polis och åklagare i Sverige att bedriva efterforskningar. (c) En tredje omständighet som komplicerar rättsväsendets arbete består i den juridiska och tekniska medvetenhet som präglar många nazistiska och rasideologiska rörelser - vad som kan kallas "Vit maktvärldens motstrategier".¹²

Liksom inom Vit maktmusiken tycks webbplatserna innehålla ett kodspråk jämte olika former av förbehåll som i rättslig mening kanske skänker budskapet en viss otydlighet, men där innebörden - åtminstone för de invigda inom rörelsen - utan tvekan måste framstå som klar. På webbplatsen Den Svenske Nationalsocialisten betonas sålunda att den förekommande citatsamlingen från Adolf Hitlers *Mein Kampf* snarast skall betraktas som en historisk källsamling: "Anledningen till att vi valt att lägga ut dessa citat är på inget sätt att hetsa mot någon folkgrupp. Adolf Hitler har beskyllts för både det ena och det andra. Här har ni nu möjlighet att själva skapa er en uppfattning om hans ståndpunkter."¹³

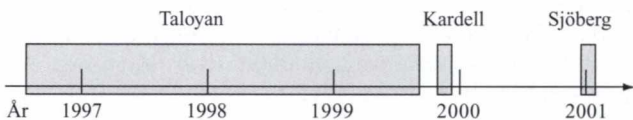
För politiskt högerextrema organisationer som söker sprida ett budskap vid lagens gränsområden förefaller alltså Internet - åtminstone idag - ge ett visst skydd mot rättsväsendet. Men grupperna kan också uppleva andra fördelar med den nya tekniken: Kommunikation och nätverksbildning underlättas av att Internet är världsomfattande, lättillgängligt och relativt billigt att använda. Samtidigt som tekniken tillåter en hög grad av anonymitet medger den att extrema rörelser med små medel kan skapa illusioner om sin egen verksamhet, betydelse och makt.¹⁴ Marina Taloyan menar därtill att Internet fungerar som en viktig inkomstkälla för organisationerna.¹⁵

Att studera utvecklingen på Internet

I föreliggande studie har jag försökt att ge en översiktlig bild av svenska nazistiska, rasideologiska och antisemitiska webbplatser på Internet under andra hälften av 1990-talet. Primärt har jag intresserat mig för hur dessa webbplatser har organiserats på Internet, dvs vilken spridning de har haft samt på vilka domäner eller servrar de varit lokaliserade. Över tid har jag försökt att studera förändringar: (1) Hur ser utvecklingen ut med avseende på antalet webbplatser? (2) Vilka webbplatser har försvunnit, flyttat, tillkommit eller är beständiga? Med utgångspunkt i dessa frågor hoppas jag kunna uttala mig i mer generella termer: (3) Finns utläsbara mönster? Vilka faktorer kan ha påverkat utvecklingen?

Studien kan sägas vara en fortsättning på Marina Taloyans (1999) och Johan Kardells (1999) undersökningar om svensk högerextremism på Internet.¹⁶ I båda dessa genomgångar kartläggs högerextremistiska webbplatser på Internet, men under något olika förutsättningar: Taloyan studerar svenska "...nationalsocialistiska, rasideologiska och antisemitiska webbplatser" från hösten 1996 till hösten 1999, medan Kardells arbete - en undersökning genomförd helt oberoende av Taloyan - behandlar "svensk högerextremism" på Internet under senhösten 1999.¹⁷ Jag har till dessa två nedslag gjort en egen genomgång av förhållandena vid årsskiftet år 2000/2001.¹⁸ Utifrån detta datamaterial har jag sedan försökt att beskriva och diskutera utvecklingen under hela perioden 1996-2000.

Figur 1. Tre kartläggningar av nationalsocialistiska, rasideologiska och antisemitiska webbplatser på Internet: Täckning i tid.

Internets dramatiska tillväxt de senaste åren kan beskrivas på olika sätt. Å ena sidan har antalet användare och webbplatser ökat kraftigt, å andra sidan har den tekniska utvecklingen gett upphov till högre datakapacitet i systemet och fler

användningsområden genom nya mjukvaruapplikationer.¹⁹ Samtidigt genomgår det globala nätverket en ständig utveckling - nya webbplatser dyker upp medan äldre byter utseende eller försvinner. Vissa webbplatser uppdateras på daglig basis, andra betydligt mer sällan. Webbplatser kan också flytta från en server till en annan, t ex p g a att en serverägare inte längre vill stödja en viss typ av webbplats. I föreliggande studie har jag valt att urskilja fyra olika typer av förändringar på Internet med avseende på nationalsocialistiska, rasideologiska och antisemitiska webbplatser:

1) En webbplats kan *tillkomma*, d v s ett dokument (som regel html-kodat) skapas och placeras på en serverdator där det blir tillgängligt via Internet genom en s k URL-adress (t ex <http://www.crim.su.se>).²⁰

2) En webbplats kan *försvinna*, d v s ett dokument raderas från en serverplats och/eller den aktuella serverdatorn stängs ner (kopplas bort från Internet).

3) En webbplats kan *flyttas*, d v s ett dokument får en ny URL-adress genom att det flyttas från en server till annan eller från en viss plats på en serverdator till en annan plats på samma server.

4) Innehållet på en webbplats kan *ändras*, antingen genom att ett dokument får en ny kod (uppdateras) eller genom att objekt kopplade till webbplatsen ändras.

Framförallt intresserar jag mig för punkterna 1-3 ovan. Jämförelser med Taloyan och Kardell är möjliga utifrån punkten 1 och 2 medan den tredje punkten endast kan jämföras utifrån Kardells data (i Taloyan förekommer inga URL-adresser). Den fjärde punkten är avsevärt svårare att undersöka eftersom mindre ändringar på en webbplats kan ske mycket ofta och ibland per automatik (t ex uppgifter om antalet besökare och gästböcker). Varken Taloyans eller Kardells studier ger heller de data som krävs för att jämförelser med avseende på webbplatsernas innehåll ska bli meningsfulla.

Att studera förekomsten av ett visst ideologiskt budskap på Internet i sin helhet är knappast möjligt. Först och främst saknas heltäckande, exakta sökverktyg för att göra erforderliga totalsökningar, men även om sådana sökningar vore möjliga skulle det naturligtvis fortfarande vara mycket svårt att spåra alla yttringar av nationalsocialistiska, rasideologiska och antisemitiska idéer på Internet. Trots dessa svårigheter demonstrerar både Taloyan och Kardell att kartläggningar är möjliga. I den genomgång av hänvisningar mellan olika högerextremistiska webbplatser som Kardell gör framgår att webbplatserna i mycket stor omfattning använder s k länkar till varandra.²¹ Även om det finns kända motsättningar inom t ex den nazistiska rörelsen (NSF kontra Nordland) tycks de många länkarna mellan olika webbplatser ge en relativt god karta över idéernas spridning.²² I någon mån kan kanske hävdas att t ex nazistiska webbplatser definieras av att de just erbjuder länkar till andra nazistiska sidor. Det är också rimligt att anta att länkarna i cyberrymden ofta motsvaras av personliga vänskapsband eller kontakter mellan webbplatsernas upphovspersoner. Här finns alltså en tänkbar kedja mellan webbplatser, upphovspersoner, organisationer och idéer.

I undersökningen har jag tillämpat tre olika metoder för att söka efter webbplatser. Dels har jag använt mig av de länkar som förekommer mellan olika webbplatser, dels har jag utnyttjat de URL-adresser som finns hos Kardell, dels - i sista hand - har jag med hjälp av sökmaskinen Evreka (<http://www.evreka.com>) sökt efter namn som återfinns i Taloyans och Kardells studier eller påträffats under mina egna sökningar. Dessa tre angreppssätt kombinerat har troligen gett en relativt tillförlitlig bild av svenska nationalsocialistiska, rasideologiska och antisemitiska webbplatser anno årskiftet 2000/2001. Genom att undersökningen i stor utsträckning utgått från Taloyans och Kardells data ger materialet till synes goda möjligheter för jämförelser och slutsatser om utvecklingen över tid.

I studien har jag valt att följa Taloyans snävare ämnesavgränsningar ("nazistiska, rasideologiska och antisemitiska" webbplatser) framför Kardells något vidare ansats (begreppet "högerextremism" täcker i de flesta fall in Taloyans studieobjekt ovan, men rymmer också andra typer av webbplatser). Därmed inte sagt att Taloyans begrepp är mer precisa: Vad som avses med nazistiska, rasideologiska och antisemitiska webbplatser är sällan helt klart. Några enkla, allmänt vedertagna definitioner föreligger knappast. Problem uppstår också när en viss webbplats skall tillskrivas en särskild ideologisk stämpel eftersom budskapet ofta kan vara svårt att uttyda.

Genom att utforma min egen studie primärt som en uppföljning av Taloyans och Kardells tidigare undersökningarna hoppas jag i någon mån kunna undvika dessa definitionsproblem. De webbplatser som Taloyan anger som nazistiska, rasideologiska och antisemitiska kommer i följande studie att betraktas just som sådana. Eftersom Kardell utgår från det vidare begreppet högerextremism har jag - på grundval av Kardells genomgång och en egen uppföljning - valt att utesluta ett antal webbplatser för att skapa jämförbara data. Av de totalt 56 webbplatser som förekommer i Kardells undersökning har jag följaktligen inkluderat 41 i denna studie. Exempelvis har jag valt att utdefiniera olika partipolitiska sammanslutningar (Sverigedemokraterna, Sjöbopartiet, o s v), vilka visserligen ibland i ideologiskt-organisatoriskt hänseende kan kopplas till "nazistiska", "rasideologiska" och "antisemitiska" strömningar, men där webbplatserna inte ger ett tydligt uttryck för detta.

När det gäller mitt undersökningsresultat är det viktigt att betona de många problem som är förknippade med Internet som en avgränsande ram. Eftersom Internet genomgår ständiga förändringar blir varje resultat helt beroende av tidsperspektivet. Detta gäller kanske i synnerhet de webbplatser som omfattas av föreliggande studie, där innehållet ofta bemöts med avståndstagande eller motsånd från det omgivande samhället.

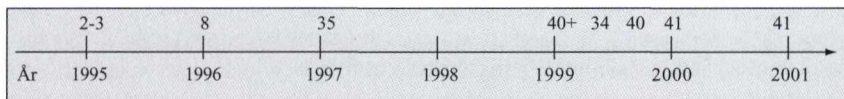
Sammanfattningsvis kan sägas att min studie inte syftar till att ge någon bredare beskrivning av fenomenet svenska nazistiska, rasideologiska och antisemitiska webbplatser på Internet. Jag avser t ex inte alls studera innehållet på olika webbplatser annat än med avsikten att klargöra ideologisk profil. Inte heller

kommer jag att placera in t ex den nazistiska rörelsens Internetverksamhet i en vidare kontext. Här hänvisar jag istället till tidigare forskning inom området.²³

Rasideologiska webbplatser 1996-2000

Hur ser utvecklingen ut under senare hälften av 1990-talet med avseende på antalet webbplatser med nazistiska, rasideologiska och antisemitiska inslag? Att antalet rasideologiska webbplatser ökade kraftigt i mitten av 1990-talet råder det knappast någon tvekan om. Säkerhetspolisen hävdade 1997 att antalet under perioden 1995-1997 ökat från två eller tre stycken till 35.²⁴ Detta stämmer väl med Mårten Linds uppgifter för 1997 i tidskriften *Expo*, där antalet svenska webbplatser "...gjorda av nazister, rasister eller antisemiter..." summeras till 37.²⁵ När Taloyan inledde sin studie 1996 uppgick antalet till åtta webbplatser. För 1997-1998 anger Taloyan antalet webbplatser till "...mer än 40...".²⁶ En genomgång av dataredovisningen ger vid handen att det totala antalet webbplatser som spårades av Taloyan under 1997 och 1998 uppgick till 45, varav ett fåtal försvann under studiens gång. Taloyan konstaterar vidare en viss rörlighet över tid: "...exempelvis fanns det 34 rasideologiska webbsidor våren 1999, i början av 1999 var antalet mer än 40, i skrivande stund alltså 1999-10-20 är antalet ca 40...".²⁷ I Kardells data för december 1999 återfinns 41 webbplatser av samma slag.²⁸ Slutligen - utifrån min egen undersökning - tycks Internet för årsskiftet 2000/2001 rymma 41 svenska webbplatser med ett rasideologiskt innehåll.

Figur 2. Antalet svenska nationalsocialistiska, rasideologiska och antisemitiska webbplatser på Internet 1995-2000.

Källa: Taloyan (1999), Kardell (1999) samt min egen genomgång.

Utifrån dessa sifferuppgifter tycks det som om de rasideologiska webbplatsernas antal följer en viss rörelse: Fram till 1997 sker en tydlig ökning, vilken i sig knappast förvånar eftersom Internet under denna tid växte mycket snabbt. Efter 1997 inträder dock en stabilisering kring 40 webbplatser trots att Internet i övrigt vid denna tidpunkt expanderade kraftigt.²⁹ Varken i Taloyans, Kardells eller min egen undersökning framträder några märkbara avvikelser från denna trend. När Taloyan talar om att antalet rasideologiska webbplatser "...ökat avsevärt..." under perioden 1996-1999 är detta påståendet följaktligen något missvisande, eftersom den egentliga ökningen tycks avstanna redan med inledningen av 1997.³⁰ Därmed inte sagt att produktionen av nya, rasideologiska webbplatser

helt har avtagit. Snarare förefaller antalet nya webbplatser tämligen exakt balanseras av det antal som av olika anledningar försvinner från Internet.

Totalt rymmer genomgången 110 olika rasideologiska webbplatser av vilka 41 kunde spåras vid årsskiftet 2000/2001. Övriga 69 hade alltså på olika sätt försvunnit från Internet under perioden. Men vilka webbplatser har försvunnit, flyttat, tillkommit eller är att betrakta som beständiga? Om analysen inriktas mot webbplatser som tillkommit under perioden framgår att den stora ökningen tycks ha skett under de tidiga åren och att den sista tiden framstår som mer stabil. I förhållande till genomgången 1997-1998 noterar Taloyan 44 nya webbplatser för åren 1998-1999 medan Kardells studie innehåller ytterligare 10 fram till december 1999. Min egen undersökning ger därtill 11 nya webbplatser fram till årsskiftet 2000/2001.

Vissa webbplatser kan i någon mån betraktas som relativt beständiga över tid, men det stora flertalet har uppenbarligen varit mer eller mindre kortvariga. En skala kan åskådliggöras med, å ena sidan, webbplatsen NS Stockholm som endast var tillgänglig på Internet under ett fåtal dagar 1998 och, å andra sidan, t ex Folktribunen som tycks ha varit tillgänglig (möjligen med kortare eller längre avbrott) sedan 1997/1998. Den senare kategorin, d v s de mer eller mindre tidsbeständiga webbplatserna, förefaller utgöra omkring en fjärdedel. I förhållande till Taloyans genomgång 1997-1998 var minst 14 webbplatser kvar i Kardells studie i december 1999 och vid årsskiftet 2000/2001 fortfarande 11.³¹

Bland dessa mer varaktiga webbplatser kan skönjas vissa skillnader: Sida vid sida med de mer uttalat politiskt extrema och rasideologiskt laddade Propatria och Folktribunen återfinns här t ex musikgruppen Ultima Thules hemsida, vilken enligt Taloyans och Kardells definitioner hör hemma i den rasideologiska respektive högerextrema sfären. Det kan dock diskuteras huruvida denna webbplats verkligen bör ingå i studien. Samma sak gäller kanske webbplatsen Anti-Illuminatis, där budskapet - åtminstone vid årsskiftet 2000/2001 - inte utan vidare kan definieras som rasideologiskt. Denna ideologiska osäkerhet föreligger dock inte vad webbplatserna Folktribunen, Motstånd, Nationell Ungdom och Propatria beträffar. Här anger texter och symbolanvändning ofta en tydlig politisk idéposition inom en nazistisk, antisemitisk eller rasideologisk sfär.

Om alltså domänerna Folktribunen och Propatria kan sägas vara framgångsrika (i bemärkelsen tidsbeständiga) finns det också domäner och serverdatorer som stängts ner och därmed dragit med sig anslutna webbplatser. Hit hör domänerna Alternativ Media, Flashback och NS88 som, utifrån de URL-adresser jag spårat, verkar ha upphört och inneburit slutet för åtminstone tio webbplatser.³²

När det gäller webbplatser som har flyttat, d v s bytt URL-adress, är jag p g a databrist begränsad till att jämföra endast Kardells material med mitt eget. Här framgår att fyra webbplatser bytte URL-adresser mellan studierna; att en webbplats vid det senare tillfället var tillgänglig via två olika URL-adresser samt att

en webbplats på samma sätt var tillgänglig via tre olika URL-adresser. Dessutom framgår i Kardells genomgång att tre webbplatser bytte URL-adresser inom ramen för Kardells undersökningsperiod. Övriga 17 webbplatser som återfanns i både min egen och Kardells material kvarstod på tidigare URL-adress.

Tyvärr är det dock svårt att utifrån dessa siffror uttala sig om några generella drag i utvecklingen. Det verkar emellertid - vilket antydde ovan - som om vissa domäner och servrar föredras framför andra och kanske ger bättre skydd mot avstängning. Domäner som Propatria, Freespeech, Folktribunen och Heathenfront tycks i detta avseende vara mer beständiga - och därmed mer attraktiva för rasideologiska webbplatskapare - än andra. Det förefaller alltså som om webbplatser framförallt flyttar från mindre säkra till mer säkra domäner. Som Taloyan påpekar handlar det dock inte i så stor utsträckning om förflyttningar mellan eller till svenska servrar: de svenska rasideologiska webbplatserna ligger "...sedan länge..." på utländska, företrädesvis amerikanska, serverdatorer.³³

Finns utläsbara mönster över tid? Vilka faktorer kan ha påverkat utvecklingen med avseende på rasideologiska webbplatser på Internet? För det första kan konstateras att Internet sedan 1997 alltså tycks rymma ett mer eller mindre konstant antal svenska rasideologiska webbplatser. Trots ett ständigt tillflöde av nya webbplatser har inte denna nivå rubbats. En orsak till detta förhållande torde ligga i ett medvetet och systematiskt motarbete från myndigheter, organisationer, företag och privatpersoner.³⁴ De rasideologiska webbplatsernas skapare, serverägare och domännamnägare har helt enkelt under lång tid utsatts för påtryckningar och krav på avstängningar, vilka på olika sätt bidragit till att många webbplatser försvunnit från Internet.

Samtidigt kan hävdas att utvecklingen också i stor utsträckning styrs av förhållanden inom den rasideologiska rörelsen i sig: Antalet webbplatser kan t ex tänkas påverkas av antalet individer och organisationer (de flesta organisationer tycks representeras med endast en webbplats), förekomsten av motiverade människor med tillgång till datorer och erforderliga datorkunskaper som är beredda att skapa (och kontinuerligt uppdatera) en webbplats, osv. Kanske skall den stabila utvecklingen på Internet snarare uppfattas som en återspeglning av fasta strukturer i den rasideologiska rörelsen än tolkas som ett uttryck för samhällets motåtgärder mot nationalsocialism, antisemitism och rasideologier.

Vad avgör om en viss rasideologisk webbplats blir beständig över tid eller stängs ner? Som tidigare konstaterats finns sannolikt två viktiga faktorer som avgör en webbplats överlevnadspotential: Dels webbplatsens innehåll, dels domän- och servertillhörighet. Det förra kan illustreras med musikgruppen Ultima Thules webbplats, där budskapet - åtminstone numera - inte utan vidare kan sägas bryta mot svensk lagstiftning med avseende på idéinnehåll. Liksom ett fåtal andra webbplatser i studien ligger följaktligen Ultima Thule på en egen, svensk domän.

När det gäller de mer rasideologiskt tydliga webbplatserna tycks det istället vara tillgången till vissa domäner och serverutrymmen som förklarar beständighet över tid. En relativt stor andel (11 stycken) webbplatser har funnits tillgängliga på Internet sedan Taloyans studie inleddes 1997, varav flera präglas av ett mycket starkt rasideologiskt innehåll. Domänerna Propatria och Folktribunen har åtminstone sedan Kardells studie i december 1999 gett utrymme åt flera av dessa mer extrema webbplatser. Domänen Propatria rymde vid årsskiftet 2000/2001 tio svenska webbplatser, vilket motsvarar en fjärdedel av det totala antalet rasideologiska webbplatser vid tidpunkten. Tidigare under perioden tycks andra domäner haft en liknande sammanhållande funktion: Alternativ Media, Flashback och NS88. Med andra ord tycks den mer uttalade rasideologiska rörelsen på Internet centrerad kring ett antal domäner och serverutrymmen, vilkas tillgänglighet i stor utsträckning troligen bestämmer webbplatsernas överlevnadsmöjligheter.

Avslutning

Jag har i denna studie gjort en uppföljning och sammanställning av de data över svenska nationalsocialistiska, rasideologiska och antisemitiska webbplatser som förekommer i Taloyan (1999) och Kardell (1999) för perioden 1997-1999 samt därtill bidragit med en egen genomgång av förhållandena vid årsskiftet 2000/2001. Analysen har tagit utgångspunkten i ett förändringsperspektiv med avseende på webbplatsernas spridning och tillgänglighet på Internet. Mina viktigaste resultat kanske kan sammanfattas i två punkter:

- Perioden 1997-2000 tycks kännetecknas av en förvånansvärt konstant utveckling med avseende på antalet rasideologiska webbplatser. Vid de nedslag i tid som genomförs i de tre studierna uppgår antalet webbplatser som minst till 34 och som mest till "drygt 40".
- En stor del av webbplatserna är knutna till särskilda domäner och serverdatorer, vilkas förekomst förefaller vara mycket viktiga för webbplatsernas möjligheter att undgå avstängning från Internet. Ett fåtal domäner och servrar har under perioden uppenbarligen spelat en viktig sammanhållande roll.

Det är dock viktigt att betona de många problem som föreligger i alla genomgångar av innehållet på Internet. Frånvaron av exakta sökinstrument för totalundersökningar ger alltid upphov till mer eller mindre betydande osäkerhet. Resultaten är också strikt tidsbundna, eftersom Internet befinner sig i ett tillstånd av ständig förändring.

Även om mina resonemang ibland har inneburit att jag kopplat fenomen på Internet till omständigheter i "verkligheten" är det kanske samtidigt viktigt att dra en skarp gränslinje mellan den rasideologiska rörelsen på Internet och dess uttryck i det svenska samhället i övrigt. Bakom en enskild webbplats står kanske någon enstaka gång en nationellt täckande organisation, men oftast är sannolikt framställningarna resultatet av ett fåtal individers personliga idéer och

arbete. Antalet webbplatser är följaktligen knappast något tillförlitligt mått på t ex den nazistiska rörelsens utbredning och betydelse.

I fråga om hur dessa webbplatser skall bemötas av samhället finns idag olika uppfattningar. Å ena sidan står de som kräver en skärpt lagstiftning på området och betonar det problem som nationalsocialistiska, rasideologiska och antisemitiska inslag på Internet utgör. Miljöpartiet enades t ex under kongressen 2000 om ett förbud mot rasistiska och nazistiska webbplatser.³⁵ En av portalfigurerna i kampen mot nazistiska organisationer i Sverige - det socialdemokratiska kommunalrådet Björn Fries i Karlskrona - uttalade sig i en debattartikel under rubriken "Regeringen visar svaghet mot nazister": "När lögnare, nazistiska uttalanden och försäljning av kriminaliserade nazistiska produkter och symboler helt öppet kan förekomma på Internet visar det att vi saknar en lagstiftning som med kraft kan användas mot dessa avarter."³⁶

De senaste årens utveckling kan tyckas ge Fries rätt: Den tidigare omnämnda specialgranskning av 60 rasistiska, nazistiska och främlingsfientliga webbplatser som genomfördes av Riksåklagaren (RÅ) vid årsskiftet 2001 resulterade t ex inte i någon förundersökning. Medan lagrummet *hets mot folkgrupp* i markant stegrande utsträckning tillämpats i Sverige under 1990-talet för att stävja olika uttryck för nazism, rasism och antisemitism i samhället i övrigt tycks Internet hittills ha undgått dessa ansträngningar. Apropå denna diskrepans kommenterade kammaråklagaren Ulf Grimsborn i *Dagens Nyheter*: "De [nazisterna] vet att de inte kan stå på torgen och uttrycka sina åsikter. Då har Internet blivit ett rent eldorado för att komma till tals."³⁷

Å andra sidan finns de debattörer som vill tona ned hotbilden från Internet och kanske snarare vill bemöta t ex den nazistiska rörelsen och dess uttryck med medel hämtade utanför rättsapparaten. Här märks t ex skribenten Ola Larsmo som använder begreppet *moralpanik* för att beskriva samhällets - och kanske i synnerhet medias - reaktion på fenomenet Internet: "Tänk dig att någon skickar ett nazistiskt flygblad hem till dig. Skulle du då kräva att posten lades ned?"³⁸ Larsmo påpekar att den nazistiska propagandan på Internet är klart begränsad, men lyfter framför allt fram de webbplatser som genom informationspridning och debatter aktivt arbetar med att besvara och vederlägga denna propaganda. Dessutom - i polemik med skildringarna av Internet som "...en vildvuxen, okontrollerbar snårskog..." av anonyma datoranvändare - framhåller han att den nazistiska rörelsens hemvist på det världsomspännande nätet tämligen väl låter sig övervakas och tyglas. "Man vet var de finns, vilka som ligger bakom. Det pågår en kamp inom det nya mediet, mellan hatpropaganda och upplysning. Upplysningen leder med 1-0."³⁹

Ytterst handlar kanske diskussionen ovan om vad Internet egentligen är - eller borde vara. Det globala nätverket har hos vissa framhållits som ett forum för en fri kommunikation mellan människor. Här betonas just mångfalden och frånvaron av ramar för att sprida ett demokratiskt diskussionsklimat.

Rasideologiska webbplatser betraktas snarast som debattinlägg, vilka enligt samma regelverk kan bemötas av andra aktörer på Internet. Förekomsten av kontrollstrukturer blir här inte bara ett hinder för kommunikation, utan öppnar också möjligheten för oönskad censur. "Vi kan därför tvingas ta det onda med det goda och acceptera att det i dag inte finns några godtagbara metoder att på ett effektivt sätt dika ut Internets träskmarker."⁴⁰

En annan beskrivning tar istället fasta på Internet som en fortsättning på befintliga kommunikationsmedium. Här framhålls primärt behovet av att skydda människor från kränkningar och skada. Kontrollen över Internet blir därmed central: Efter ett möte mellan domare, åklagare och poliser från EU restes följaktligen kravet på "...registrering och lagring av all trafik på Internet och via e-post för att komma åt rasistisk brottslighet."⁴¹ Internetföretaget Yahoo tvingades efter ett utslag i en fransk domstol i november 2000 spärra de webbplatser som erbjöd försäljning av "nazistiska propagandaföremål" för franska Internetanvändare.⁴²

Denna studie väcker frågan vilken möjlighet samhället egentligen har att kontrollera olika idéuttryck på Internet. På sätt och vis tror jag att svaret måste bli dubbelbottnat: Å ena sidan förefaller det förenat med oerhört stora kostnader att stänga ner alla uttryck för t ex nazistisk propaganda. Ofta kan budskapet vara vagt även för en svensk betraktare, vilket naturligtvis skapar ännu större problem för utländska server- och domänägare vilka redan av språkliga skäl har mycket små möjligheter att avgöra det ideologiska innehållet på en svensk webbplats. Med andra ord kräver arbetet med att försöka stänga ner vissa webbplatser tämligen omfattande resurser och insatser. Samtidigt kommer säkert ett mindre antal serverägare alltid bevilja utrymme åt den rasideologiska rörelsen, inte minst där rättsliga förbud mot t ex nazistiska publiceringar saknas.

Å andra sidan kanske samhället redan idag i någon mån lyckats kontrollera utvecklingen på Internet. Min undersökning visar att det stora flertalet rasideologiska webbplatser av olika skäl har försvunnit. Medan Internet i övrigt har expanderat kraftigt under perioden har dessa webbplatser till antalet legat stilla över tid. Även om nya webbplatser ständigt tillkommer förefaller utsikterna för mer långlivade rasideologiska Internetprojekt begränsade.

Noter:

- ¹ För en diskussion kring effekterna av Internet på kommunikation och samhälle, se t ex Truedson, Lars, *Internet och demokratin* (Stockholm 1999).
- ² Jmf IT-relaterad brottslighet (BRÅ-rapport 2000:2). Den utbredda musiköverföringen på Internet har under senare år bl a uppmärksammats genom rättegångarna mot det amerikanska fildelningsnätverket Napster. I Sverige fick diskussionen en särskild vändning i december 2000 då biträdande näringsministern Ulrica Messing kritiserades för att ha laddat ner och spridit komprimerad s k mp3-musik (Dagens Nyheter 2000-12-08).
- ³ Braa, Kristin, Sørensen, Carsten & Dahlbom, Bo, "Changes. From Big Calculator to Global Network" i Braa, Kristin, Sørensen, Carsten & Dahlbom, Bo (red), *Planet Internet* (Lund 2000), s 23.
- ⁴ Taloyan, Marina, "Svenska cybernazister och cyberrasisiter" i *Demokratin*s förgörare (SOU 1999:10), s 95.
- ⁵ Angående Internet och Vit maktmusik, se *Vit maktmusik* (BRÅ-rapport 1999:10), s 31.
- ⁶ "Den som i uttalande eller i annat meddelande som sprids hotar eller uttrycker missaktning för folkgrupp eller annan sådan grupp av personer med anspelning på ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung eller trosbekännelse, döms för hets mot folkgrupp till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter." För en vidare genomgång av lagens tillämpning, se *Hets mot folkgrupp* (BRÅ-rapport 2001:7).
- ⁷ *Hets mot folkgrupp*, s 44.
- ⁸ Mattsson, Pontus, "Nazisterna satsar på Internet" i Wallin, Maria (red), *Med sökarljuset på vitmaktrörelsen* (Göteborg 2000), s 81.
- ⁹ *Dagens Nyheter* 2001-02-13.
- ¹⁰ Mattsson, "Nazisterna satsar på Internet", s 82. Angående Radio Islam, se t ex Ahlmark, Per, m fl, *Det eviga hatet. Om nynazism, antisemitism, och Radio Islam* (Stockholm 1993); Lööw, Heléne, *Nazismen i Sverige 1980-1999. Den rasistiska undergroundrörelsen: musiken, myterna, riterna* (Stockholm 2000), s 315-319. Radio Islams webbplats betecknas av historikern Heléne Lööw som "...en av de största i världen när det gäller att förneka Förintelsen" (*Hets mot folkgrupp*, s 15).
- ¹¹ Jmf Mattsson, "Nazisterna satsar på Internet", s 82. T ex gäller Lagen om ansvar för elektroniska anslagstavlor (SFS 1998:112) endast webbplatser på svenska serverdatorer (Rasistiskt och främlingsfientligt våld (Ds 1998:35), s 158-159).
- ¹² Jmf *Vit maktmusik*, s 50-51.
- ¹³ En liknande ståndpunkt har hävdats för t ex nyutgivningen av Oscar Landahls ökända skrift *Judefrågan* (original 1936) (*Sydsvenska Dagbladet* 2001-01-25).
- ¹⁴ Jmf Karttunen, Katja, *Brott i kampen för vit makt* (opublicerat seminariepaper, Kriminologiska Institutionen, Stockholms Universitet 2000).
- ¹⁵ Taloyan, "Svenska cybernazister", s 103.
- ¹⁶ Taloyan, "Svenska cybernazister"; Kardell, Johan, *Svensk högerextremism på Internet. En bild av ett nätverk* (opublicerad uppsats, Kriminologiska Institutionen, Stockholms Universitet 1999).
- ¹⁷ Taloyan, "Svenska cybernazister", s 100. Kardell, *Svensk högerextremism*, s 1.
- ¹⁸ Uppgifterna om webbplatser i min egen studie avser förhållandena på Internet den 9 januari 2001.
- ¹⁹ Apropå Internets utveckling, se t ex <http://www.funet.fi/index/FUNET/history/internet/se/>.
- ²⁰ URL-adressernas konstruktion beskrivs t ex på <http://milton.mse.jhu.edu:8001/research/education/url.html>.
- ²¹ Kardell, *Svensk högerextremism*, s 35.
- ²² Taloyan, "Svenska cybernazister", s 123-126.
- ²³ Den svenska, nutida nazistiska rörelsen har t ex belysts i standardverket Lööw, *Nazismen i Sverige. Se även Lodenius, Anna-Lena & Wikström, Per, Vit makt och blågula drömmar. Rasism och nazism i dagens Sverige* (Stockholm 1997). Antisemitismen i Sverige under efterkrigstiden har särskilt studerats av Henrik Bachner i *Återkomsten. Antisemitismen i Sverige efter 1945* (Stockholm 1999).

- ²⁴ Uppgifterna från Säkerhetspolisen refereras i Taloyan, "Svenska cybernazister", s 103.
- ²⁵ Lind, Mårten, "Nazismens tangentbordscowboys" i Expo 1997:2.
- ²⁶ Taloyan, "Svenska cybernazister", s 104.
- ²⁷ Taloyan, "Svenska cybernazister", s 106. Taloyans uppgifter för oktober 1999 sammanfaller med skribenten Kurdo Baksis krönika i Dagens Nyheter 1999-10-22 där siffran 40 nämns.
- ²⁸ Siffran 41 bygger på min egen genomgång av Kardells material, där jag rensat ut webbplatser som inte rymms inom föreliggande studies definitionsramar.
- ²⁹ Jämför statistiken över Internets utveckling som helhet på <http://www.funet.fi/index/FUNET/history/internet/se/>.
- ³⁰ Taloyan, "Svenska cybernazister", s 103. Jmf: "På senare år har antalet nazistiska hemsidor ökat mycket kraftigt..." (uttalande av Taloyan i Mattsson, "Nazisterna satsar på Internet", s 81).
- ³¹ Eftersom Kardell inte utgår från Taloyans material blir siffrorna inte helt jämförbara. Ett fåtal webbplatser har sannolikt undgått Kardells genomgång, t ex Bovens tidning.
- ³² Eftersom jag endast haft tillgång till ett fåtal av Taloyans URL-adresser kan denna siffra dock betraktas som låg.
- ³³ Taloyan, "Svenska cybernazister", s 106.
- ³⁴ För exempel på webbplatser - eller delar därav - som stängts till följd av påtryckningar, se t ex Dagens Nyheter 1997-03-25, 1998-01-28, 1999-11-15, 2000-01-22, 2001-02-13.
- ³⁵ Dagens Nyheter 2000-06-05.
- ³⁶ Dagens Nyheter 1999-11-21.
- ³⁷ Dagens Nyheter 2001-01-24.
- ³⁸ Dagens Nyheter 1995-12-06. För en diskussion kring innebörden av begreppet moralpanik, se t ex Pollack, Ester, En studie i medier och brott (Stockholm 2001).
- ³⁹ Dagens Nyheter 2000-01-29.
- ⁴⁰ Dagens Nyheter 1996-02-19.
- ⁴¹ Dagens Nyheter 2001-02-16.
- ⁴² Dagens Nyheter 2000-11-22.

Adress: Kriminologiska Institutionen
Stockholms Universitet
S-106 91 Stockholm
E-post: anders.sjoberg@crim.su.se